Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 210/2016)

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Työttömyyskassojen Yhteisjärjestön lausuntoa otsikossa mainitusta esityksestä.

Esityksessä työn vastaanottamista pyritään nopeuttamaan ja työttömyysjaksoja lyhentämään muutoksilla, joilla tiukennetaan sekä työttömien velvollisuutta hakea tarjottua työtä että velvollisuutta osallistua työllistymisedellytyksiä parantaviin aktiivitoimenpiteisiin. Muutoksilla korostetaan työttömyysetuuden vastikkeellisuutta ja työttömän velvollisuutta hakea työtä ja parantaa edellytyksiään työllistyä.

Yhteisjärjestö toteaa yleisesti, että esitetyillä muutoksilla ei merkittävästi nopeuteta työn vastaanottamista eikä lyhennetä työttömyysjaksoja. Sama todetaan esityksessäkin. Esityksen työllisyysvaikutusten määrä riippuu vallitsevasta työmarkkinatilanteesta sekä vaikeasti ennakoitavista käyttäytymisvaikutuksista. Vaikeassa työmarkkinatilanteessa työn tai palvelujen vastaanottamisvelvollisuuden tiukentaminen ei johda työllistymiseen, vaan ainoastaan siihen, että etuudensaaja menettää etuuden, johon hänen toimeentulonsa perustuu.

Työstä kieltäytyminen

Työttömyysturvalakia esitetään muutettavaksi siten, että hakijan kieltäytyessä työstä, johon hänet on valittu, seuraamuksena on 90 päivän korvaukseton määräaika nykyisen 60 päivän sijaan. Jos kyse on työstä, jonka saaminen ei ole varmaa, kieltäytymisestä seuraisi 60 päivän korvaukseton määräaika.

Korvaukseton määräaika alkaisi 30 päivän kuluttua kieltäytymisestä. Tätä perustellaan esityksessä sillä, että työttömällä olisi näin mahdollisuus välttää korvaukseton määräaika hakeutumalla työhön tai palveluun. TE-toimisto käsittelisi asian kuten nykyään ja antaisi asiassa esteellisen työvoimapoliittisen lausunnon ja huomioisi kieltäytymisen arvioidessaan toistuvaa työvoimapoliittisesti moitittavaa menettelyä. Yhteisjärjestö toteaa, että muutos nykytilaan on työttömän näkökulmasta näennäinen. Ne henkilöt, jotka tässä tilanteessa pystyvät työllistymään, tekevät sen jo olemassa olevilla säännöillä.

Säännöksessä on kuitenkin katsottu aiheelliseksi säätää, että jos työstä kieltäytyminen tapahtuu lomautuksen (tai lomautukseen rinnastettavan syyn) aikana, korvaukseton määräaika alkaa kieltäytymisestä lukien eikä vasta 30 päivän kuluttua. Tätä perustellaan sillä, että

muussa tapauksessa työtön voisi kieltäytyä lomautuksen loppuvaiheessa työstä työttömyysetuutta menettämättä. Yhteisjärjestö kiinnittää huomiota siihen, että muutosten perustelut ovat ristiriidassa keskenään. Ensin säädetään 30 päivän aika, jotta hakija voisi työllistyä ja välttää korvaukseton aika, mutta lomautetuille ei samaa muutosta tehdä, jotta he eivät voisi välttää korvauksetonta aikaa.

Lisäksi lomautettuja koskeva poikkeus tekee säännöksen ja sen soveltamisen monimutkaisemmaksi, mitä kaikessa työttömyysturvalainsäädännössä olisi parempi välttää kuin lisätä. Yhteisjärjestön mielestä karenssin tulisi alkaa samasta ajankohdasta siitä riippumatta, johtuuko työttömyys lomautuksesta tai siihen rinnastettavasta syystä vai ei.

On myös hyvin kyseenalaista, ehtiikö hakija saada varmuuden korvauksettoman määräajan asettamisesta 30 päivän aikana, jos hän itse on sitä mieltä, että hänellä on ollut pätevä syy työstä kieltäytymiseen. TE-toimiston pitää tänä aikana selvittää asia, kuulla hakijaa ja antaa lausunto. Hakija voi kyllä saada tiedon lausunnosta TE-toimiston verkkosivuilta, mutta monet hakijat saavat tiedon lausunnoista vasta saadessaan valituskelpoisen päätöksen työttömyyskassasta tai Kansaneläkelaitoksesta. Näiden hakijoiden osalta ainakin 30 päivän määräaika on jo ehtinyt melko varmasti kulua. Jotta hakija välttyisi korvauksettomasta määräajasta, hänen olisi vielä tullut hankkia tänä aikana toinen työ, mikä nykyisessä työmarkkinatilanteessa on erittäin haastavaa.

Se, että korvauksettomia määräaikoja ei määrätä samassa määrin taannehtivasti kuin nykyään, johtaa omalta osaltaan takaisinperintöjen vähenemiseen. Tätä vaikutusta Yhteisjärjestö pitää positiivisena.

Alueellinen liikkuvuus

Työttömyysturvalakia esitetään muutettavaksi siten, että oikeus kieltäytyä ja erota työstä ilman seuraamusta sidottaisiin työmatkaan käytettyyn aikaan, kun se nykyään on säännelty sekä matkan että ajan perusteella. Tältä osin muutos yksinkertaistaa ja selkeyttää lainsäädäntöä, mikä on hyvä.

Käytännössä lainmuutos koskisi auton omistavia työnhakijoita sellaisilla alueilla, joilla on hyvä tieyhteydet, mutta heikosta järjestetty julkinen liikenne. Muutos siis koskisi suhteellisen rajoitettua työnhakijajoukkoa, mutta Yhteisjärjestö kiinnittää huomiota siihen, että maan eri osissa asuvat työttömät ovat tässä suhteessa hyvin eriarvoisessa asemassa.

Osallistuminen aktiivitoimenpiteisiin

Työttömyysturvalakia esitetään muutettavaksi siten, että työnhakija menettäisi oikeutensa työttömyysetuuteen kieltäydyttyään ilman pätevää syytä hänelle tarjotusta työllistymistä edistävästä palvelusta, vaikka osallistumisesta palveluun ei olisi sovittu työllistymissuunnitelmassa. Esityksessä todetaan, että lain muutokset eivät lisää palvelujen tarjontaa.

Kohtuullisen avoimeksi jää, minkälaisesta palvelusta kieltäytyminen johtaa etuuden menettämiseen. Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että palvelu voi olla paitsi sellaista, josta säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa myös sellaista, joka

on verrattavissa siihen. Palvelun tulee olla TE-toimiston arvion mukaan kohtuullista. Se voi myös olla sellaista ostopalveluna hankittua palvelua, jonka sisältöä ei ole tarkasti yksilöity. Näiden kriteerien jälkeen hakija ei voi tietää, milloin hänelle tarjotaan sellaista palvelua, josta kieltäytymisestä voi seurata korvaukseton määräaika ottaen huomioon, että palvelusta ei ole sovittu hakijan kanssa etukäteen työllistymissuunnitelmassa. TE-toimistojen tuleekin kiinnittää erityistä huomiota siihen, että palveluja tarjottaessa hakijalle ei jää epäselväksi, että kieltäytymisestä voi seurata korvaukseton määräaika. Lisäksi Yhteisjärjestö pitää hakijan kannalta kohtuuttomana, että hänen pitää korvauksettoman määräajan uhalla osallistua palveluun, jonka sisältökään ei ole tarkasti määriteltävissä.

Yhteisjärjestöllä ei ole esitykseen muilta osin lausuttavaa.

Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

Niina Jussila
toiminnanjohtaja
050 911 8511
niina.jussila@tyj.fi